

Հանքային ածուխն է որ քաղաքին քովերէն կ'ելլէ . աս հռչակաւոր ածխահանքը այնչափ մեծ ու հարուստ է որ մէջը քառասուն հազար հոգի կ'աշխատի . ուրիշ բերքերն են կապար , թափածու և բանած երկաթ , հայելի , ներկ , օճառ , աղ և այլն : Բնակիչներուն թիւը 100,000 կը համընեն , բայց հետզհետէ աւելնալու վրայ է , ինչպէս նաև քաղաքն ալ օրէ օր աւելի զարդարուելու և շէննալու հետ է : — Ի՞նչ քաղաքը հին Հռովմայեցոց ժամանակն ալ աշուանի է եղեր , բայց ասկէ 800 տարի առաջ նորոգուելով՝ հիմակուան անունը առեր է , որ Լորէէր կը նշանակէ . իսկ բուն զարդարուիլն ու ծաղկիլը տասուերկու տարի հազիւ կայ . և աս բանիս մեծ պատճառ եղած է Լրէնձըր՝ անունով ճարտարապետը իր զարմանալի ճարտարութեամբն ու անխնջ գործունէութեամբը : Ի՞նչ եզական մարդը գրեթէ բոլորովին նորէն շիներ ու գեղեցիկ փողոցներով պալատներով զարդարեր է իր հայրենիքը . ինչ հնարքով ըսես նէ , հին տներ կը գնէ կը փցընէ , անոնց տեղը նոր նոր աղուոր տներ կը շինէ ու կը ծախէ , և թէ որ ստակը քիչ գայ նորէն տուն շինելու՝ ընկերակցութիւն կ'ընէ ուրիշներու հետ , միլիոններով ֆրանք կը բանեցընէ ու ետքը շահէն անոնց ընկած մասը կը բաժնէ եղեր : Ի՞նչ աս կերպով մէկ սոսկական մարդ մը թերևս շատ աւելի օգուտ ըրած է իր հայրենեացը քան թէ իշխան մը իր երկրին , պզտիկ թագաւոր մը իր տէրութեանը : Հոս դրուած պատկերին շէնքն ալ իրենն է . վասն զի Լրէնձըր 15,000 լիբէ սթեռլին տուեր ու գներ է քաղաքէն խոտեղէնի վաճառանոցը , անոր տեղը աս նոր վաճառանոցը շիներ է այնպէս մեծագործ ու գեղեցիկ բան՝ որ նմանը բոլոր Եւրոպայի մէջ չգտնուիր . քաղաքը 39,290 լիբէ սթեռլին տուեր ու նորէն գներ է վաճառանոցը : Ի՞նչ որ երկայնութիւնը 338 ոտնաչափ է , լայնութիւնը 247 . տասնըչորս դուռ ունի և 243 խանութ . մէջտէ-

1 Grainger.

ղուանքը երկու շատրուան կայ փառաւոր , երկու կողմն ալ բոլոր կազի կան . թեղներով լուսաւորած է :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԱՐԴՍ ընկերական ըլլալով շատ անգամ կը մտածէ թէ ինչ կերպով իր ընկերակիցներուն կրնայ աղէկութիւն մը ընել , և ընկերութեան թշուառութիւնները պակսեցընել : Եսպիսի վրսեմ մտածութեամբ վառուած՝ Լարուպայի մէջ շատ երեւելի անձինք աղքատաց տառապանքը թեթեւցընելու և երկրի մը վիճակը լաւցընելու համար սկսան հնարքներ մտածել . և որպէս զի մտածած բաներնին իրենց մէջ մնալով՝ անծանօթ ու անպտուղ չըլլան , նոյն բաներուն վրայ շատ գրուածքներ ալ հրատարակեցին . ասոնք այնչափ շատցան ու հարկաւոր գիտելիքներով լեցուեցան՝ որ զատ ուսմունք մը եղանոյն հնարքները և գիտելիքները սորվիլը , և ըսուեցաւ Լարուպայի Բաղադարան : Եւ աս հա աս ուսման միջոցով է որ Լարուպայի տէրութիւնը կը ջանան իրենց ժողովրդոցը վիճակը հետզհետէ լաւցընել , ու ան գէշ կերպերը վերցընել՝ որ այս ուսմամբս յայտնի եղան , և միշտ քաղաքական տնտեսութեան ցրցուցած ճամբաներուն կը հետեւին , որովհետեւ ասիկայ օր ըստ օրէ կատարելագործուելու վրայ է , և խիստ երեւելի ու քաղաքագէտ անձինք ասոր վրայ կ'աշխատին : — Ի՞նչ ամենօգտակար ուսումը մենք ալ ուզելով մեր ազգայնոց հաղորդել , թէպէտ և նախընթաց ամաց Բազմավեպներուն մէջ քանի մը հատուած գրեր էինք , ուղեցինք աս տարի սկիզբէն սկսելով՝ ծայրի ծայր գրել նոյն ուսման վրայ , որչափ կարելի է պարզ ոճով : — Երևանք որ շատ չանցնիր՝ առանձին գրքով ալ կը հրատարակուի աս օգտակար ուսումը ազգերնուս մէջ :

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա .

Հարստութիւն ¹ :

Ըստ ամենուն փափաքելի ու քիչերուն գտած նիւթը, որով կը դառնան աշխարհիս մէջ ամենայն գործողութիւնք, քաղաքական տնտեսութեան մէջ խիստ շատ խօսակցութեանց պատճառ եղած է, թէ ինչպէս աս հարկաւոր նիւթը շատցնելու և ինչ կերպով գործածելու է, որով ժողովրդեան վիճակը լաւնայ : Հարստութեանց շատնալուն և գործածութեանցը կերպին վրայ ուրիշ տեղ պիտի խօսինք տեղն 'ի տեղ . հիմա ան նայինք թէ հարստութիւն ըսելով ինչ կը հասկըցուի : — Եր փափաքէի իմանալ, ուշադիր ընթերցող, թէ արդեօք հարստութեան անունը լսելուդ պէս՝ ինչ կուգայ մտքիդ առջին . արդեօք ան փաշիւղն արծաթն ու ոսկին ու ան լուսաւոր ակունքը, որ կարծես թէ արեւէն թափ թրփեր են և անոնց համար այնչափ արիւնհեղութիւններ եղած են աշխարհիս մէջ, ու այլ և այլ տէրութիւնք սոսկալի օրէնքներ դրեր են զանոնք իրենց երկրէն դուրս հանողներուն վրայ : Յիրաւի թէ որ աս բաներս միայն հարստութիւն հասկընանք, ինչպէս որ երկար ժամանակ անանկ կը կարծուէր, կը խաբուինք . վասն զի ոսկին ու արծաթը անանկ հարստութիւններ են որ շուտով կը փճանան, ու երկիր մը կամ ժողովուրդ մը աղքատութեան մէջ կը ձգեն՝ թէ որ հարստութեան ուրիշ աղբիւր մը չունենան . քանի քանի ազգեր իրենց զօրաւոր եղած ժամանակը ուրիշ ազգերը գերելով գերփելով՝ անբաւ ոսկի արծաթ դիզեցին . բայց ետքը բոլոր զանոնք ուտելով, ու տեղը ուրիշ հարստութիւն մը չկարենալով հանել՝ ընկան . աս բանիս մէջ յայտնի օրինակ է մեզի Սպանիան, որ Իմերիկայէն այնչափ ոսկի բերելէն ետքն ալ քիչ ատենէն աղքատացաւ : Ուստի հի-

մա քաղաքական տնտեսութեան մէջ հարստութիւն կը սեպուի որ և իցէ բան որ մեր պիտոյքը լեցընելու կը ծառայէ, ուտելու, խմելու, հագուելու, կապուելու, գործածելու, ևն ևն . աս ամէն բաները՝ որով ոսկին ու արծաթը, և ուրիշ որ և իցէ ծանրագին բաներն ալ հարստութեանց մէկ գլխաւոր մասը կը սեպուին . բայց չէ՝ թէ բոլորովին իրենց սեփական է հարստութեան անունը . մանաւանդ թէ երբեմն ուրիշ տեսակ հարստութեանց յարգը շատ աւելի է ոսկիէն ու արծաթէն . զոր օրինակ սովի ժամանակ շատ աւելի հարուստ է մէկ միլիոն ոսկիի ցորեն ունեցող երկիրը՝ քան զայն որ երկու միլիոն զուտ ոսկի ունի : Ուստի նաև ան երկիրը, ուր որ թէպէտ և շատ ոսկի արծաթ չկայ՝ բայց հարկաւոր բաները առատ են ու ժողովուրդը հանգիստ կ'ապրի, շատ աւելի հարուստ կը սեպուի, քան թէ անիկայ՝ ուր որ թէպէտ և ոսկի արծաթ առատ է, բայց ժողովրդեան մէկ մասը անօթութենէ ինչ ընելիքը չգիտեր : Շատ աւելի հարուստ ու հանգիստ են Պօլիս 20,000 դահեկանով, քան թէ Լոնտրա 40,000ով . երբոր Պօլիս ունեցածէդ 20,000 աւելի ունենալդ զքեզ երջանկագոյն չըներ Լոնտրայի մէջ, միթէ ասիկայ հարստութեան շատնալ է . կամ թէ ըսեմ՝ ինչ օգուտ հարստութեան աս կերպով շատնալը նկատմամբ ան մարդուն՝ որ Պօլիս 20,000 դահեկան ունի, և թէ որ Լոնտրա երթայ մնայ՝ աւելի խեղճ պիտի ըլլայ 40,000 առնելով :

Բայց եկուր անօգուտ ըլլալուն պատճառը քննենք : Բոտ ինքեան ստրկին շատնալը օգտակար է . և աս անկից յայտնի է՝ որ եթէ 40,000ով Լոնտրայէն Պօլիս անցնի մարդ՝ մէկէն անոր օգուտը կը տեսնէ . բայց Լոնտրայի պարագաներն են՝ որով 40,000 դահեկանը հոն ալ քիչ բան կը տեսնէ, քան թէ 20,000ը՝ ի Պօլիս . վասն զի ստակը մարդուս հարկաւոր եղած բաները ձեռք բերելու համար է, որով միջոց մը կը սեպուի՝ և չէ թէ մեր պիտոյքը լե-

1 Richesse.

ցընող անմիջապէս հարկաւոր նիւթ մը . արդ աս անմիջապէս հարկաւոր նիւթէրը համեմատութեամբ ստրկին խիստ քիչ ըլլալով¹ ղնտրայի մէջ, և ընդհակառակն² Պօլիս ստակը հարկաւոր նիւթերուն համեմատութեամբ քիչ ըլլալով³ հարկաւ քիչ ստակը շատ բան կը տեսնէ հոն, որովհետեւ քիչ ըլլալուն համար յարգը աւելի շատ է . իսկ ղնտրա անոր հակառակը կ'ըլլայ, որովհետեւ հարկաւոր նիւթն է քիչը : Իսկից ուրեմն կը հետեւի թէ որչափ հարկաւոր նիւթերը քիչնան՝ ժողովրդեան վիճակը կը խեղճնայ . վասն զի հասարակ ժողովուրդը ուր տեղէն պիտի գտնէ այնչափ ստակ . շատը միջակ ու ընտանեաց տէր մարդիկ են, շատն ալ աւուրչէքով բանող կամ աղքատ : Իայց երբոր աս բանիս հակառակը կ'ըլլայ, այսինքն հարկաւոր նիւթերը այնչափ առատ ըլլան՝ որ քիչ ստրկով կարելի ըլլայ զանոնք ձեռք ձգել, ահա մէկէն հասարակ ժողովրդեան վիճակը կը լաւնայ : — Իսաճներէս կրնայ ըլլալ որ աս մակաբերէ մէկը՝ թէ ուրեմն միայն հարկաւոր նիւթերը շատցընելու է, և ոսկիի ու արծաթի հարստութե տեսէ պէտք չէ ըլլալ : Իայց մեր Եսաճէն ոչ միայն աս չհետեւիր, հապա թէ հարկաւոր նիւթերը շատնալով ոսկին ու արծաթն ալ կը շատնան . վասն զի երբոր երկրի մը մէջ մեր որ և իցէ պիտոյիցը հարկաւոր եղած նիւթերը առատ ըլլան, ըսել է թէ ան երկրին մէջ արուեստները առաջ գնացած են, ուստի տուրեւառն ալ շատ ըլլալով ամենուն հետ՝ խիստ շատ օսկի արծաթ կը բանեցընէ :

Հարստութեանց աղբիւրներն ըլլալով բնութիւնը և մարդու կարողութիւնները, հարստութիւններն ալ երկու տեսակ կը բաժնուին . բնական հարստութիւններ¹ և արուեստական կամ ընկերական հարստութիւններ² : Բնականները անոնք են որ բնութիւնը ձրի պարգեւեր է մեզի, ինչպէս են լոյս, օդ,

ջուր . իսկ արուեստական կամ ընկերական կ'ըսուին անոնք՝ որ աշխատութե կամ տեղը բան մը փոխանակելով կը ստանանք . ինչպէս ուտելի, գործածելի, զարդարանքի բաները : Երկիրս ալ թէպէտեւ մէջի ամենայն բնական բարիքներովը բնական հարստութիւն է, բայց հիմա ամէն մարդ կամ ժողովուրդ մէյմէկ կտոր իրեն սեփականած ըլլալով՝ ընկերական հարստութեանց կարգը անցած է : (Ի)՛ որ ազգի մը մէջ ամենայն ընտանեաց կամ մարդոց ունեցած ընկերական հարստութեան գումարը մէկտեղ բերուի, ազգին հարստութեան չափը կ'իմացուի, որ քաղաքական տնտեսութեան մէջ ազգային հարստութիւն³ կ'ըսուի : Երբոր ճարտարութեանց վրայ խօսելու ըլլանք՝ ան աւտեն աղէկ կ'իմացուի հարստութեան վրայ ըսածնուս ճմարտութիւնը, այսինքն թէ օսկիէն աւելի՝ արուեստական բերքերու ետեւէ ըլլալու է, որոնք ան բաւեաց հետ նաև ոսկի կը թափեն երկրին մէջ . իսկ թէ որ ասոնք չըլլան, եղած ոսկին ու արծաթն ալ դուրս կ'ելլէ :

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ .

() Գրաւարութիւն¹, Լ'ըժէ², Վիւ³ :

() Գրաւարութիւն ըսելով բանի մը վրայ գտնուած աղէկ յատկութիւնը կ'իմացուի, որովնոյն բանը նաև փափաքելի կ'ըլլայ : Լ'նօթի մարդուն համար հացէն աւելի, ու ծարաւի մարդուն համար ջրէն աւելի ինչ կայ փափաքելի . և ահա հացին ու ջրին անօթութիւն ու ծարաւ անցընող աղէկ յատկութիւնները օգտակարութիւն կը կոչուին . և աս օգտակարութեան առաջ կուգայ արժէք . վասն զի օգտակար բանը ձեռք բերել ուզողը՝ նիւթին օգտակարութեանը համեմատ ուրիշ բան կուտայ

1 Richesses naturelles.

2 Richesses artificielles կամ sociales.

1 Richesse nationale.

2 Utilité.

3 Valeur.

4 Prix.

օգտակար բանին տիրողը, և աս փոխա-
րէն տրուածը օգտակարութեան ար-
ժէքն է : Իսկ Գիւնը բանի մը ստրկի վը-
րայ առնուած արժէքն է . զոր օրինակ
թէ որ 2 օխիսա հացը 50 տրամ շաքար
կամ ուրիշ բան մը կ'արժէ, և 50 տրամ
շաքարը 2 ղուրուշ, փոխանակ ըսելու
թէ 2 օխիսա հացը՝ 50 տրամ շաքար,
100 տրամ միս և այլն՝ կ'արժէ, կ'ը-
սուի թէ 2 ղուրուշ կ'արժէ :

() Գտակար բաներուն օգտակարու-
թեան աստիճանը կը փոխուի՝ տեղին
ու ժամանակին համեմատ . ասկից ա-
ռաջ կուգայ նաև արժէքի փոփոխու-
թիւնը : Ինուութիւնը անանկ բաժան-
մունքներ զրեր է երկրիս երեսը թէ
կլիմայից՝ թէ բնաւորութեանց կողմա-
նէ, դարձեալ իւրաքանչիւր երկրի ժո-
ղովուրդներ անանկ սովորութիւններ
ու իրենց սեպհական բաներ ունին՝ որ
մի և նոյն բերքը մէկ երկրի մը մէջ օգ-
տակար, ուրիշ երկրի մէջ անօգուտ,
կամ մէկուն մէջ խիստ օգտակար՝ ու
մէկալին մէջ քիչ օգտակար կ'ըլլայ . և
որովհետև օգտակարութե՛ հետեւանքն
է արժէքը, երբոր անիկայ շատնայ
կամ քիչնայ՝ արժէքն ալ կ'աւելնայ
կամ կը պակսի : () րինակ մը տանք .
Եգիպտոս առատ բամպակ կ'ելլէ, և
կլիման սաստիկ տաք է . թէ որ մէկը
աս ապրանքը հոն ծախել ուզէ՝ չկրնար
բարձր արժէքով տալ, վասն զի ուրիշ
դատաւաններէն զատ նաև երկրին տա-
քութեանը պատճառաւ բամպակին օգ-
տակարութիւնը քիչ է հոն, ուստի հար-
կաւ արժէքն ալ քիչ կ'ըլլայ : Ինգհա-
կառակն թէ որ նոյն ապրանքը Եւրո-
պա գայ, արժէքը կ'աւելնայ . վասն զի
բամպակեղէնի գործածութիւնը հոն
աւելի ըլլալով՝ նիւթին օգտակարու-
թիւնը կը շատնայ : Իմառուան համար
բանուած բարակ լաթեղէնները թէ որ
հիւսիսային ցուրտ երկիրները տարուին՝
օգտակարութիւննին կը կորսնցընեն .
նմանապէս հիւսիսային երկիրներու
մէջ գործածուած թաւամազ մուշտակ-
ները հարաւային երկիրները գալով՝
զրեթէ բնաւ բան չեն արժեր :

Իսինք թէ ժամանակով ալ բանի մը
օգտակարութեան աստիճանը կը փո-
խուի . աս բանս խիստ էական բաներու
վրայ իմանալու չէ այնչափ, ինչպէս են
ուտելու հարկաւոր նիւթերը . հապա
զարդի, սովորութեանց և երկրորդա-
կան բաներու : զոր օրինակ ատեն մը
շալի և մուշտակի գործածութիւնը ա-
ւելի շատ էր Պօլիս և բոլոր օսմա-
նեան տէրութեան մէջ քան թէ հիմա .
ըսել է թէ նոյն նիւթերուն օգտակա-
րութիւնը հիմա ալ քիչ է . և ասիկայ
անոնց արժէքին իջնալէն յայտնի է .
մուշտակագործը առաջ թէ որ 1000
ղուրուշի կ'առնէր վագրի մը տախտա-
կը, և 1500ի կը ծախէր, հիմա հազիւ
1000 ղուրուշի ծախել կարենալուն հա-
մար՝ պէտք է որ գէթ 700 ղուրուշի
գնէ ինքը : Ինգհակառակն անգին ու-
րիշ տեսակ նիւթերու արժէքը աւել-
ցած է . զոր օրինակ ասուիի՝ չուխայի
և ասոնց նման նիւթերու արժէքը . ո-
րովհետև ասոնց օգտակարութիւնը շատ
ցած է՝ շատ գործածուելուն համար .
և գիններնին միշտ բարձր կ'ըլլայ՝ թէ որ
ճարտարութեան միջոցներով նոյն նիւ-
թերը աժան հանել չլանացուի :

() Գտակարութեան վրայ ուրիշ եր-
կու բան ալ կայ գիտնալու . մէյմը որ
մէկ քանի ամենօգտակար բաներ կան
որ արժէք չունին, ինչպէս օդը, լոյսը,
ջուրը . և պատճառը ան է որ բնութիւ-
նը ասոնք առատութեամբ ձրի բաժներ
է . թէպէտ և ասոնք ալ երբեմն նիւ-
թական արժէք կ'ունենան . երկրորդ,
մենք մեզի անմիջապէս հարկաւոր ե-
ղած բաներէն զատ՝ խիստ շատ երկրոր-
դական բաներու կարօտութիւն ունինք,
և ասոնք ըստ ինքեան որչափ որ քիչ
հարկաւոր են՝ այնչափ աւելի ծանր ալ-
ժէք ունին, ինչպէս են մետաքսեղէն
և կերպասեղէն հիւսուածքներ, ոսկիէ,
արծրթէ և գոհարէ զարդեր, ապակիէ
ու յախճապակէ դիւրաբեկ ու զարմա-
նալի գործուածքներ և այլն . արդեօք
իրաւացի է աս երկրորդական բանե-
րուն հարկաւորէն աւելի արժէք տալ :
Իս բաները որովհետև մեզի անմիջա-

պէս հարկաւոր եղած բաներուն պէս փափաքելի են, էական բաներու կարգանցած կը սեպուին. վասն զի ամենայն մարդիկ ի բնէ ունայնասէր են, և բիւր տեսակ բաներու ցանկացող. և աս փափաքներուն հասնելու համար է որ այնչափ տեսակ երկրորդական բաներ հնարած են. և որովհետեւ աս փափաքներուն շատը օրինաւոր է, ուրեմն օրինաւոր փափաք լեցընող բաներն ալ կրնան բարձր կամ ցած արժէք ունենալ՝ իրենց լուցած փափաքին համեմատ:

() Գտակարու թեան վրայ երկու խօսքով խորհրդածութիւն մըն ալ ընենք ու հատուածնիս վերջացընենք: Ի՛նչ չնչին կարծուած բաներ կան՝ որոնց օգտակարութենէն բնաւ շահ մը չենք քաղեր. վասն զի կամ ան է որ անոնց օգտակարութիւնը չենք ճանչնար, և կամ չենք ուզեր անանկ փցուն բաներու վրայ աշխատիլ, որով մեծին ալ անհոգ կ'ըլլանք: Եւրոպա ինչով է որ այսչափ հարուստ ու երջանիկ է. վասն զի ի՛նչ և իցէ անօգուտ կարծուած բանի օգտակարութիւն տալ ու անկէջ շահ մը հանել կը նայի. օրինակի համար (որչափ ալ ծիծաղելի կամ արհամարհելի բան երևնայ ոմանց) Եւրոպա սովորութիւն կայ՝ որ բոլոր հասարակաց լուսիքներուն աղբը այլ և այլ մարդիկ տէրութենէ կը գնեն. ու մասնաւոր տեղուանք կը լեցընեն կը չորցընեն, ետքը շահով երկրագործներու կը ծախեն, որ լաւ պարարտութիւն կ'ըլլայ: Եւրոպայի ամէն քաղաքներուն մէջ շատ անձինք կան որ գիշերը լապտերով, կամ առաւօտուան դէմ փողոցները կը պտրտին, ու տներու առջև թափած աւլուքներու մէջէն թղթի, ապակիի, ոսկորի, երկրթի կտորուանք կը ժողովեն ու ետքը ուրիշի կը ծախեն. աս բանիս համար Փարիզ մասնաւոր ընկերութիւն կայ: Վարձեալ կենդանեաց սատակները նետելու տեղը, մասնաւոր սպանդանոցներ կան՝ հոն կը տանին, ու մորթը, սմբակները, ոսկորները, մաղը, և ոմանց աղիքն ալ կ'առնեն ու բանի կը բերեն: Ի՛սոնց նման շատ բան կայ,

բայց մենք մեր հատուածին չափէն դուրս չենք ելլեր. այսչափ բաւական կը սեպենք մեր ազգայինքը յորդորելու որ արհամարհոտ չըլլան, հապա աչալուրջ և ամէն բանէ օգուտ հանող:

Հ. Տ. Թ.

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Յորենի ցեղերուն դէմ հնարներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ լրագրոյն 17-70 թուոյն մէջի իմաստուն և դիտող անձին խօսքերէն յորդորուած՝ կը փութանք կատարել առ այժմ ըստ մասին իր ինդիրքը, ու ցորենի ցեղերուն դէմ Եւրոպացւոց տեղ տեղ բանեցուցած պարզ հրնարքներէն մէկ բանին հոս դնել, խօստանալով որ ուրիշ անգամ իր բուն տաւակոյսն ալ մեր կողմանէ լուծենք:

Յորենի ցեղը կամ որդը՝ միշտ ցորենին հետ կը մտնէ ցորեննոցը, և ցորենին հետ կ'ելլէ անկէջ. աս ցեղը մանր թիթեղնիկի մը ձգած հաւկիթներովը կը շատնայ, ու թէ որ դէմը չառնուի՝ բոլոր ցորեննոցին ցորենը կամ գարին կ'ուտէ կը հատցընէ, և միայն անոնց կեղևը կամ թեփը կը թողու:

Ի՛ս ցեղը ջնջելու մէկ բանի հնարքները ասոնք են.

Ա. Յորենը կամ ի՛նչ և իցէ արմտիք ցորեննոցը դնելէն առաջ՝ պէտք է աղէկ մը մաքրել ու սրբել ցորեննոցը, այնպէս որ ամենեւին աղտոտութիւն չմնայ:

Բ. Յորենը ինչուան որ լաւ չըջորնայ՝ պէտք չէ ցորեննոցը դնել:

Գ. Ի՛նչ ցորենն որ հունտի համար պիտի պահես, առաջ մոխրաջրէ մը անցուր՝ մոխրաջրին մէջ կիր ալ խառնելով, և ցորեննոցը դնելէն առաջ ան ցորենը լաւ մը չորցուր:

Դ. Թէ որ պահելու ցորենդ քիչ է,

1. Curculio granorius ըստ Լիննէոսի: Իտ. Punteruolo del frumento. Գ. Calandre du blé կամ Charançon. Տճ. Դախլէ պիթի, պոռպոյ պիթի: